

Aniela Mikulska

Politechnika Gdańska

PRAKTYKI UBEZPIECZENIOWE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM

1. Wstęp

Artykuł stanowi prezentację wyników badań własnych, przeprowadzonych na grupie MŚP w województwie pomorskim. Celem prezentacji jest zwrócenie uwagi na praktyki ubezpieczeniowe przedsiębiorców, a właściwie ich śladowy wymiar, czego konsekwencją jest wzrost ryzyka charakteryzującego prowadzone przedsięwzięcia.

Małe i średnie przedsiębiorstwa to grupa podmiotów, które ze względu na swój charakter, udział w tworzeniu wartości dodanej oraz udział w ogólnej liczbie funkcjonujących w gospodarce podmiotów gospodarczych stanowią przedmiot wielu badań. Praktyki tych przedsiębiorstw dotyczące efektywnego zarządzania majątkiem oraz ograniczania ryzyka prowadzonej działalności wydają się szczególnie interesujące w dobie globalnego kryzysu gospodarczego. Badania, których wyniki przedstawione zostaną w niniejszej publikacji, koncentrują się na praktykach ubezpieczeniowych MŚP, wyznaczających popyt na usługi w zakresie ochrony ubezpieczeniowej majątku i procesów gospodarczych.

- Popyt na ubezpieczenia w wymiarze przedsiębiorstw determinują niewątpliwie:
- te cele działania przedsiębiorstwa, których osiągnięcie jest utrudnione, gdy majątek i procesy będące elementami prowadzonego przedsięwzięcia nie są zabezpieczone poprzez odpowiednie działania właścicieli (prewencja, ubezpieczenie, samoubezpieczenie);
  - kierunek rozwoju przedsiębiorstwa (pracochłonny lub kapitałochłonny), stanowiący zasadniczy czynnik w decyzjach dotyczących zabezpieczania rodzajów ryzyka najbardziej prawdopodobnych dla prowadzonej działalności (dotyczących bądź zasobów ludzkich, bądź majątku);
  - koniunktura gospodarcza;
  - aktywność przedsiębiorstw w zakresie inwestycji w kapitał rzeczowy;

- kontakt z pośrednikiem, którego rola sprowadza się w dużej mierze do określenia rodzajów ryzyka charakteryzujących daną działalność i proponowania stosownych rozwiązań; współpraca z pośrednikiem to nie tylko źródło wiedzy o aktualnych rozwiązaniach dla danego przedsiębiorcy, ale również okazja do edukowania go w zakresie identyfikacji ryzyka, warunków ubezpieczeń oraz skali niezbędnych działań prewencyjnych;
- świadomość rozwiązań w zakresie ochrony ubezpieczeniowej dostępnych dla MŚP;
- ocena funkcjonowania ubezpieczycieli, dokonywana na bazie doświadczeń własnych, doświadczeń innych przedsiębiorców oraz osób fizycznych, których opinie mają decydujący wpływ na skalę zainteresowania ochroną ubezpieczeniową;
- poziom zaufania do instytucji rynku ubezpieczeniowego, kształtowany m.in. na podstawie oceny skuteczności procedur odszkodowawczych w towarzystwach ubezpieczeniowych, skuteczności praw chroniących interesu konsumentów oraz atrakcyjności działań medialnych (marketingowych) ubezpieczycieli.

Ze względu na ograniczone rozmiary opracowania prezentowane wyniki dotyczyć będą jedynie niektórych z przytoczonych wyżej czynników determinujących popyt na ochronę ubezpieczeniową wśród małych i średnich przedsiębiorstw.

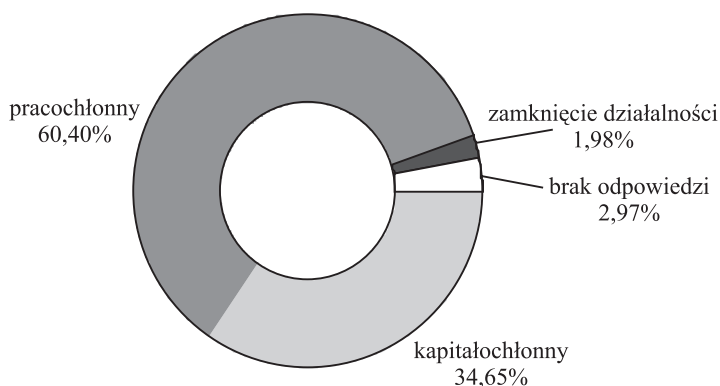
2. Wyniki badań

Badanie przeprowadzone zostało w roku 2007 na próbie 101 przedsiębiorstw zakwalifikowanych jako MŚP (wskaźnik zwrotu 28,86%)¹. Były to przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie województwa pomorskiego, ich dane uzyskano z bazy REGON WUS. Wybór obejmował firmy reprezentujące trzy branże – tradycyjną produkcyjną (produkcja mebli), usługową (hotelarstwo) oraz uznaną za nowoczesną (usługi informatyczne, produkcja podzespołów). 99% badanych przedsiębiorstw stanowiły przedsiębiorstwa małe (dominowały przedsiębiorstwa zarejestrowane jako działalność gospodarcza osób fizycznych). 64,36% to przedsiębiorstwa działające dłużej niż 6 lat, 16,83% działa od 3 do 6 lat. 17,82% badanych przedsiębiorstw to przedsiębiorstwa młode, których okres funkcjonowania był krótszy niż 3 lata.

Respondentami byli właściciele przedsiębiorstw lub wskazani przez nich reprezentanci. 76,24% badanych stanowili mężczyźni, 22,77% – kobiety. Największą część badanych (39,60%) to osoby legitymujące się wykształceniem średnim (ukończone technikum lub liceum zawodowe). 27,72% to absolwenci szkół zawodowych. Blisko 21% badanych to osoby z wykształceniem wyższym.

---

¹ Przy wyborze jednostek do próby zastosowano losowanie warstwowe proporcjonalne (biorąc pod uwagę wskazane rodzaje działalności oraz klasę wielkości firmy w oparciu o liczbę pracujących). Losując jednostki z poszczególnych warstw stosowano losowanie zależne, tzn. bez powtórzeń (bez zwracania).

Rys. 1. Kierunek rozwoju przedsiębiorstwa

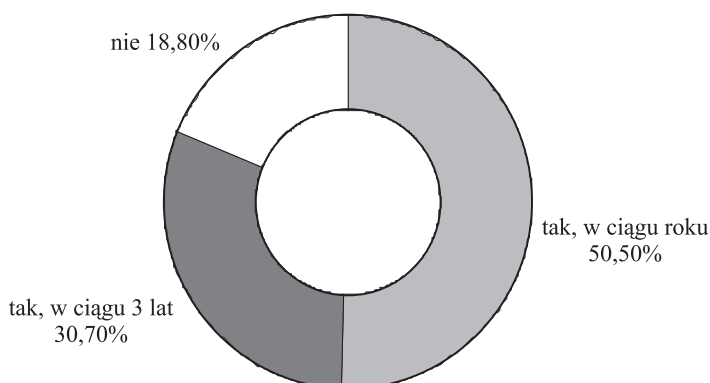
Źródło: opracowanie własne.

Charakteryzując kierunek rozwoju przedsiębiorstwa (rys. 1), 60,40% badanych określiło go jako pracochłonny, 36,65% badanych – jako kapitałochłonny. Charakterystykę badanych podmiotów uzupełni ilustracja dokonywanych w nich procesów inwestycyjnych. 35% respondentów zadeklarowało, że w ciągu ostatniego roku podejmowane były w ich przedsiębiorstwach inwestycje w kapitał rzeczowy. 42% respondentów wskazało, że inwestycje takie miały miejsce w okresie ostatnich 3 lat. Brak inwestycji w kapitał rzeczowy to odpowiedź 23% badanych. Potrzebę zwiększenia kapitału rzeczowego zgłasza 81,20% badanych: 50,50% widzi potrzebę realizacji inwestycji już w najbliższym roku, 30,70% respondentów – w ciągu najbliższych trzech lat². 18,80% respondentów nie widzi potrzeby zmian w kapitale rzeczowym, będącym do dyspozycji ich przedsiębiorstwa (rys. 2). Stosunkowo duże zainteresowanie inwestycjami (zwiększaniem mocy produkcyjnych) ma, jak można sądzić, swe źródło w korzystnej jeszcze w roku 2007 koniunkturze gospodarczej.

Badane przedsiębiorstwa poddane zostały serii pytań, na które odpowiedzi wskazać miały poziom aktywności przedsiębiorstw w zakresie ochrony przed ryzykiem, towarzyszącym działalności gospodarczej. Kapitałochłonność produkcji wiąże się niewątpliwie z większym naciskiem przedsiębiorców na utrzymanie właściwego stanu i wartości środków trwałych. Lista ubezpieczeń popularnych wśród MŚP, deklarujących kapitałochłonny charakter prowadzonej działalności, obejmuje głównie podstawowe produkty ubezpieczeniowe. Spośród 35 przedsiębiorców (34,65% badanych), którzy zadeklarowali, że ich działalność ma charakter kapitałochłonny, 60% zadeklarowało, że korzysta z ubezpieczeń od ognia i innych zdarzeń losowych. 57,14% korzysta z ubezpieczeń komunikacyjnych³. 52,28% grupy ubezpiecza mają-

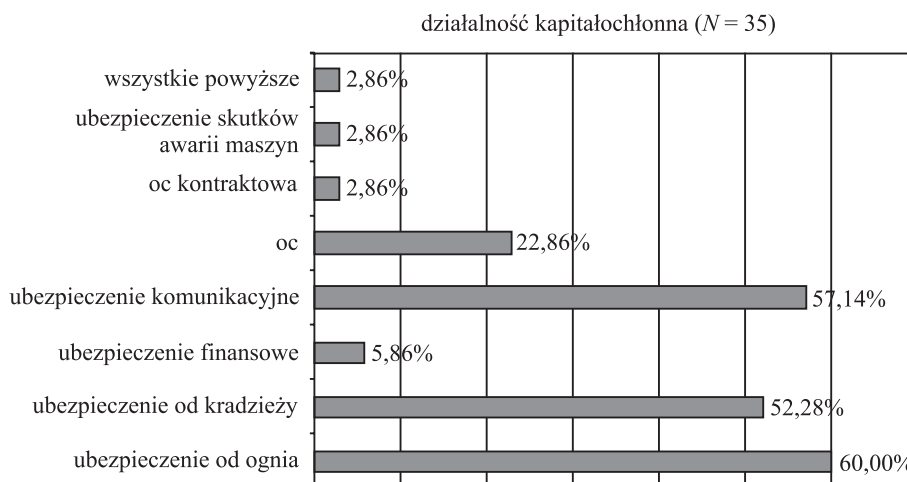
² Plany te z pewnością zweryfikuje spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego, prognozowane na 2009 rok.

³ W tej części badania nie rozdzielano wyraźnie ubezpieczeń dobrowolnych od obowiązkowych.

Rys. 2. Potrzeba zwiększenia kapitału rzeczowego w przedsiębiorstwach poprzez inwestycje

Źródło: opracowanie własne.

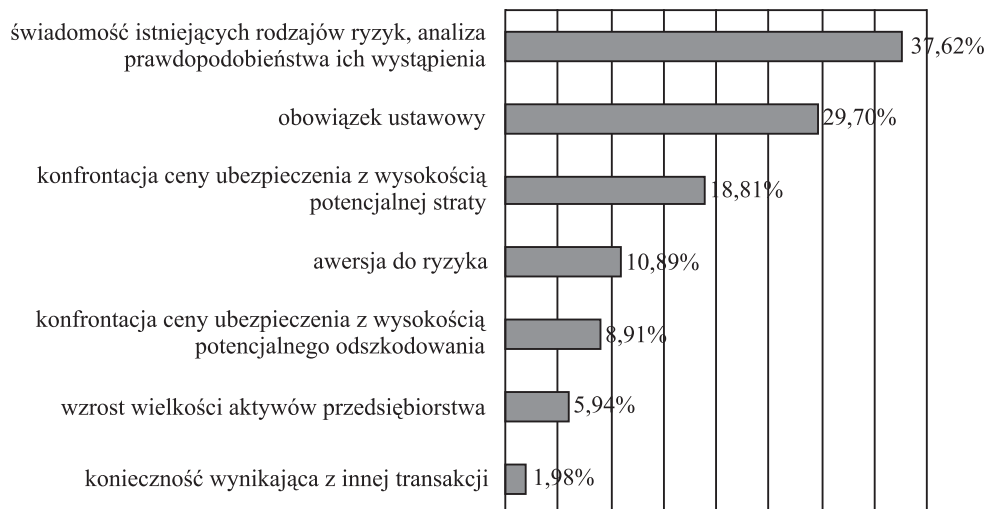
Rys. 3. Produkty ubezpieczeniowe wykorzystywane przez przedsiębiorców, którzy określili prowadzoną działalność jako kapitałochłonną

Źródło: opracowanie własne.

tek od kradzieży. 22,86% korzysta z ochrony ubezpieczeniowej w zakresie odpowiedzialności cywilnej (rys. 3).

Spośród 61 przedsiębiorców (60,39% badanych), którzy deklarowali, że ich działalność ma charakter pracochłonny, jedynie 19 (31,15%) ubezpiecza swych pracowników od NNW. Mimo iż potencjał ludzki stanowi o możliwościach produkcyjnych tych przedsiębiorstw w największym zakresie – przedsiębiorcy nie są zainteresowani ograniczeniem potencjalnych skutków ryzyka. 37,62% badanych przedsiębiorców twierdzi, że dokonuje zakupu ubezpieczenia po wcześniejszej analizie ryzyka. 29,70%

respondentów reaguje na przymus prawny korzystania z ochrony ubezpieczeniowej. 18,81% wskazuje, że ich wybór podyktowany jest rachunkiem ekonomicznym – konfrontacją ceny ubezpieczenia z wysokością potencjalnej straty. 8,91% respondentów jako argumentu używa stosunku składki do wysokości potencjalnego odszkodowania. Blisko 11% przedsiębiorców przyznaje, że zakup ubezpieczenia podyktowany jest awersją do ryzyka. Blisko 6% badanych argumentuje potrzebę zwiększenia ochrony ubezpieczeniowej przez wzrost wartości aktywów (rys. 4).

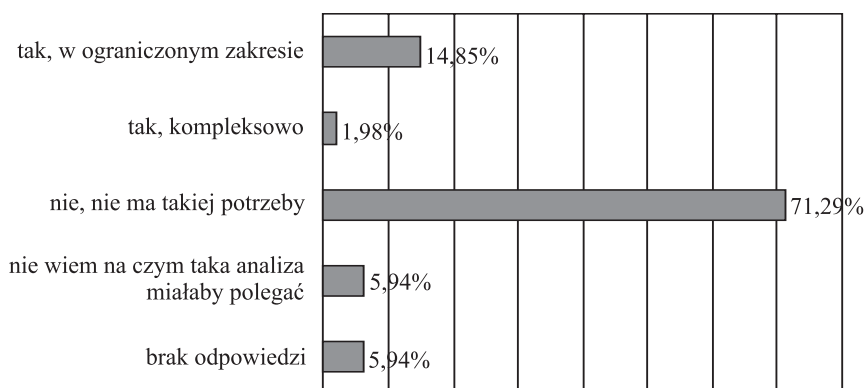
Rys. 4. Motywy decydujące o zakupie ubezpieczenia

Źródło: opracowanie własne.

Prowadzenie analiz dotyczących rodzajów ryzyka charakterystycznych dla prowadzonej działalności deklaruje jedynie 16,83% badanych (14,85% robi to w ograniczonym zakresie, 1,98% – kompleksowo). 71,29% badanych nie widzi takiej potrzeby, a blisko 6% badanych nie wie, na czym taka analiza miałaby polegać (rys. 5).

Osoba zarządzająca ryzykiem w przedsiębiorstwie to najczęściej właściciel (deklaracja 28,71% badanych) lub agent ubezpieczeniowy (9,90%). Brak odpowiedzi 57,42% respondentów sugeruje, że pojęcie „zarządzanie ryzykiem” jest przedsiębiorcom obce.

Istotną rolę w procesie ograniczania wpływu czynników losowych na prowadzoną działalność odgrywają działania prewencyjne przedsiębiorców. Jedynie 23,76% badanych przedsiębiorstw prowadzi takie działania: 7,92% badanych wskazuje, że motywacją do ich podejmowania jest ograniczanie skutków różnych zdarzeń, 15,84% – że jest nią obowiązek wynikający z przepisów prawa (obowiązek ustawowy) oraz warunków ubezpieczenia (obowiązek nałożony przez ubezpieczyciela). 17,82% respondentów nie stosuje prewencji, jeśli nie wymusza tego obowiązek ustawowy. Aż 53,47% badanych wskazuje wręcz na brak potrzeby działań prewencyjnych.

Rys. 5. Prowadzenie analizy rodzajów ryzyka charakterystycznych dla prowadzonej działalności

Źródło: opracowanie własne.

Ograniczony zakres działań prewencyjnych, czy wręcz ich brak oraz brak praktyk w zakresie ubezpieczania majątku i procesów gospodarczych, w znacznej mierze zwiększają prawdopodobieństwo negatywnego wpływu zdarzeń losowych na prowadzoną działalność. Potencjalne skutki odczuwane są przez przedsiębiorców sektora MŚP tym dotkliwiej, że przedsiębiorcy ci rzadko dysponują rezerwami finansowymi umożliwiającymi przywrócenie stanu majątku sprzed szkody.

W badaniu istotnym wątkiem było poznanie stopnia zainteresowania przedsiębiorców warunkami rynkowymi determinującymi popyt na ochronę ubezpieczeniową. Jedynie 9,9% spośród badanych przedstawicieli MŚP wskazało, że na bieżąco śledzi ofertę rynkową ubezpieczycieli. 16,83% korzysta w ocenie oferty rynkowej z

Rys. 6. Możliwości rozszerzenia zakresu ubezpieczeń w przyszłości

Źródło: opracowanie własne.

sugestii pośrednika (głównie agenta ubezpieczeniowego). 21,78% respondentów deklaruje współpracę z jednym sprawdzonym ubezpieczycielem, 46,53% nie jest zainteresowanych ofertą rynkową, w związku z czym nie podejmuje żadnych analiz rynkowych.

Interesującym wątkiem badawczym były zapatrywania respondentów na możliwości rozszerzania zakresu ubezpieczeń w przyszłości. 48,51% przedsiębiorców zadeklarowało, że widzi możliwości rozszerzania zakresu ochrony ubezpieczeniowej w przypadku prowadzonego przedsięwzięcia, z czego 12,87% badanych warunkuje tę deklarację rozwojem firmy, 27,72% – zaistnieniem ewentualnej konieczności. 40,60% przedsiębiorców nie widzi potrzeby korzystania w większym niż dotychczasowy zakresie z oferty ubezpieczeniowej. 3,96% planuje wręcz ograniczenie kosztów ochrony ubezpieczenia. Blisko 7% respondentów bądź nie udzieliło odpowiedzi, bądź wyraziło brak zdania w tym zakresie.

3. Podsumowanie

Niską świadomość ubezpieczeniową przedsiębiorców sektora MŚP potwierdzają następujące wyniki badania:

1. Przedsiębiorcy dokonują głównie zakupu ubezpieczeń o charakterze obowiązkowym.

2. Kierunek rozwoju przedsiębiorstwa zadeklarowany przez respondentów (kapitałochłonny/pracochłonny) nie wpływa na zakup ubezpieczeń określonej grupy.

3. Wzrost wartości aktywów wskazany został jako motyw do zwiększenia zakresu ubezpieczenia jedynie przez 6 ze 101 respondentów (5,94%).

4. Jedynie 5 na 101 przebadanych respondentów (4,95%) zadeklarowało, że realizuje w przedsiębiorstwie kompleksowy program ubezpieczeniowy.

5. Jedynie 17 z 101 przedsiębiorców (16,83%) prowadzi analizę rodzajów ryzyka charakterystycznych dla prowadzonych przedsięwzięć. 71,29% nie widzi takiej potrzeby.

6. 57,42% badanych nie potrafiło wskazać osoby, która w przedsiębiorstwie odpowiada za zarządzanie ryzykiem.

7. 53,47% przedsiębiorców nie widzi potrzeby prowadzenia działań prewencyjnych. 17,82% prowadzi je tylko w sytuacji, gdy są obowiązkowe.

8. 46,53% przedsiębiorców nie analizuje oferty rynkowej w zakresie ochrony ubezpieczeniowej.

Praktyki ubezpieczeniowe przedsiębiorców, ukazane w wynikach badania, przedstawiają dość zatrważający obraz sytuacji w MŚP⁴. Przedsiębiorcy nie są świadomi istniejącego ryzyka. Skoro go nie identyfikują i nie analizują – brakuje bodźców do podejmowania działań na rzecz ograniczania potencjalnych niekorzystnych skutków zdarzeń. Niska świadomość ubezpieczeniowa wpływa nie tylko na mały

⁴ Badani przedsiębiorcy nie wskazywali swojej sytuacji finansowej jako bariery utrudniającej korzystanie z ochrony ubezpieczeniowej.

zakres ubezpieczeń stosowanych w MŚP, determinuje też w znacznej mierze niewielki zakres działań prewencyjnych, podejmowanych przez przedsiębiorców. Działania te nie tylko stanowią niezbędny warunek ochrony ubezpieczanych typów ryzyka, mogą wręcz stanowić alternatywę dla ubezpieczeń uznanych przez przedsiębiorców za zbędne lub zbyt kosztowne. Niska świadomość ubezpieczeniowa MŚP osłabia i tak nie najlepszą sytuację MŚP jako kontrahentów, dostawców właściwej jakości usług i dóbr, partnerów w transakcjach finansowych. Działania edukacyjne skierowane do przedsiębiorców mogłyby w istotnym stopniu ograniczyć ryzyko pogorszenia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, jego chwilowej niewypłacalności czy wręcz upadłości.

SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES INSURANCE PRACTICES IN POMORSKIE VOIVODSHIP

Summary

The article presents the results of research concerning insurance practices in small and medium enterprises. Research was conducted in a group of small and medium enterprises located in Pomorskie voivodship. The low level of insurance consciousness among entrepreneurs in the studied companies is the reason for the increased risk in business activities.